

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра педагогіки

Затверджено

Проректор з науково-

педагогічної і навчальної роботи

та рекрутації

проф. аврилюк С. В.

жовтня 2015 р.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЛОГОПЕДІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

напряму 6.010101 Дошкільна освіта

Луцьк – 2015

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія та історія логопедії» для студентів за галуззю знань 6.010101 «Дошкільна освіта»

Розробник: старший викладач Брушневська І.М.

Рецензент: Кузава І.Б., доктор педагогічних наук, доцент

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 2 від 16 вересня 2015 р.

Завідувач кафедри: (Смолюк І.О.)

Робоча програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною комісією педагогічного інституту

Протокол № 2 від 17 вересня 2015 р.

Голова науково-методичної

комісії педагогічного інституту

(Антонюк В.З.)

Робоча програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною радою університету

протокол № 2 від 21 . 10 . 2015 р

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ “ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЛОГОПЕДІЇ”

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Напрямок: <i>0101</i> <i>Педагогічна освіта</i></p> <p>Спеціальність: <i>6.010101</i> <i>Дошкільна освіта</i></p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i></p>	<p>Кількість кредитів, відведених ECTS: 2,5</p> <p>Загальна кількість годин: 90год.</p> <p>Рік підготовки: 4</p> <p>Семестр: 7</p> <p>Лекції: 18год</p> <p>Практичні 18год</p> <p>Самостійна робота: 28год</p> <p>Індивідуальна робота: 28год.</p> <p>Модулів: 2</p> <p>Змістових модулів: 2</p> <p>Вид контролю: <u>екзамен</u></p>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання дисципліни.

Побудований на принципі історизму курс "Теорія та історія логопедії" спрямований на глибоке вивчення історично складеного досвіду медико-педагогічних основ логопедії.

Мета викладання навчальної дисципліни “Теорія та історія логопедії ” полягає в тому, щоб:

- розкрити своєрідність, гуманістичні погляди мислителів-гуманістів, енциклопедистів, просвітителів, лінгвістів, медиків, психологів, педагогів та суспільних діячів Західної Європи, Росії, України минулого та сучасного, на деякі сторони формування мовлення дитини, які є необхідними для розуміння передумов, що склалися історично, для розвитку системи психолого-педагогічних знань про мовленнєві розлади та методи їх подолання у дітей, тобто для сучасного розуміння логопедії як галузі спеціальної педагогіки;
- ознайомити студентів з багатогранним досвідом вітчизняних та зарубіжних спеціальних і корекційних педагогів (логопедів);
- показати зародження, взаємодію і зміну ідей, концепцій щодо становлення логопедії як науки у підходах зарубіжних та вітчизняних вчених;
- сформувати у студентів інтерес до вивчення психолого-педагогічної діяльності і поглядів таких дефектологів, як: Л.С.Виготський, А.Р.Лурія, М.Є.Хватцев, С.Л.Ляпидевський, Р.Е.Левіна, Ф.А.Рау, Н.А.Власова, В.І.Селіверстов, Е.В.Соботович та ін.;
- сприяти усвідомленню студентами еволюції історичних аспектів ключових понять логопедії, а саме: симптоматика мовних порушень: патогенез мовних розладів; структура вад мовлення, виявлення та подолання мовленнєвих вад, їх профілактика; корекція та компенсація мовленнєвих розладів.

Предмет курсу "Теорія та історія логопедії ” - вивчення історичних закономірностей виявлення, розвитку, подолання, корекції та попередження мовленнєвих розладів, створення спеціальних умов для їх вирішення в різні історичні періоди з найдавніших часів до наших

днів.

1.2. Завдання вивчення курсу

На основі освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра з дошкільного виховання вивчення навчальної дисципліни "Теорія та історія логопедії" передбачає дати **знання**:

- провідних шляхів та закономірностей історичного розвитку систем спеціальної (логопедичної) допомоги;
- еволюції проблем спеціальної педагогіки (логопедії);
- основних принципів розвитку і вивчення історії логопедії;
- зв'язку історії вітчизняної логопедії із світовою та вітчизняною наукою;
- зв'язку педагогічних явищ із суспільними відносинами в країні;
- ролі і місця видатних педагогів минулого у розвитку національної корекційної педагогіки (логопедії).

Вивчення означеного курсу передбачає виробити у майбутніх спеціалістів **вміння**:

- застосування методу аналізу конкретно-історичних педагогічних явищ і фактів, їх критичного осмисленн;
- застосування сучасних педагогічних теорій і форм корекції на основі критичного ставлення до педагогічної спадщини минулого;
- формування ідеалу корекційного педагога (логопеда) на основі яскравих прикладів з життя відомих корекційних педагогів і психологів (Л.С.Виготського, Н.А.Власової, Р.Е.Левіної, В.К.Орфинського, О.В.Правдіної, І.А.Сікорського, М.Є.Хватцева та ін.);
- формування педагогічного мислення та загальнопедагогічної культури;
- формування любові та відданості професійно-педагогічній діяльності.

Теорія та історія логопедії дає змогу зрозуміти зв'язок явищ спеціальної педагогіки (логопедії) з суспільними відносинами епохи і країни, виробляє історичну перспективу, дозволяє глибше, практичніше і всебічно оцінити стан зацікавленості проблемами спеціальної педагогіки (логопедії), прищеплює культ педагогічних традицій, може служити засобом формування співчуття, відповідальності за дітей з психофізичними та мовними вадами.

Зміст курсу

Теорія та історія логопедії вивчається на IV курсі в VII семестрі. Програмою передбачено 18 годин лекційних занять, 18 годин семінарських занять, 28 годин на самостійну роботу і 28 годин на індивідуальну роботу. Після вивчення курсу студенти складають екзамен.

“Теорія та історія логопедії” висвітлює основні питання розвитку науки, спрямованої на подолання вад психофізичного та мовного розвитку дітей, показує напрямки формування корекційної та компенсаторної роботи з означеною категорією дітей, розвиток новітніх методів та технологій в галузі логопедії. Особливо важливим є дослідження питань еволюції навчання, виховання та реабілітації дітей з особливими потребами, вплив на практику виховання таких дітей досягнень світової та вітчизняної логопедії.

Програма з теорії та історії логопедії складена з урахуванням сучасних поглядів на розвиток логопедії як науки, на науково-обґрунтований підхід до проблем виховання правильного мовлення у дітей як фундаменту для подальшого вивчення недоліків, відхилень, розладів у розвитку мовлення та пошуку шляхів їх попередження і подолання; передумов розвитку певної суми педагогічних знань про мовні розлади та методи їх подолання в

загальній системі навчання правильного мовлення.

Курс “Теорія та історія логопедії” спрямований на забезпечення теоретичної підготовки студентів, розширення їх світогляду.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	Семинар. заняття	Самост.робота	Інд. робота
Змістовий модуль I. Перші відомості про розлади мовлення та прийоми їх подолання				
Тема 1. Стародавній Схід, Стародавня Греція та Рим	2	2	3	3
Тема 2. Близький та Середній Схід. V–XIII ст. Західна Європа V – XVI століття	2	2	3	3
Тема 3. Русь IX – XVI століття. Західна Європа . XVII – середина XIX століття. Росія. XVIII – середина XIX століття. Україна. XVIII – середина XIX століття.	4	4	3	3
Змістовий модуль II. Лінгвопедагогічні уявлення про розвиток правильного мовлення у дітей				
Тема 4. Історія вивчення і сучасний стан проблеми порушень мовленнєвого розвитку у дітей.	2	2	3	3
Тема 5. З історії вивчення проблеми заїкання. Історичні передумови формування вчення про афазію та алалію у дітей та дорослих.	2	2	4	4
Тема 6. Історичний аспект дослідження проблеми розвитку компонентів просодичної сторони мовлення у дітей.	2	2	4	4
Тема 7. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної зарубіжної логопедії як галузі спеціальної педагогіки	2	2	4	4
Тема 8. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної української логопедії як галузі спеціальної педагогіки	2	2	4	4
Всього:	18	18	28	28

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Перші відомості про розлади мовлення та прийоми їх подолання.

ТЕМА I. Стародавній Схід. Стародавня Греція та Рим

Стародавній Схід – колыска людської культури. Система наукових уявлень Стародавнього Сходу. Культура Стародавнього Єгипту. Папіруси Едвіна Сміта. Перші

спогади про розлади мовлення. Індія. Трактат “Аюрведи”. Перший опис хірургічного втручання при вроджених вадах артикуляційного апарату. Китай. Перші спогади про вроджені вади органів мовлення. Інтерес та увага до мовних недоліків – основа розуміння їх виникнення. Стародавня Греція та Рим. Питання збереження здоров’я та виховання людини в працях філософів, медиків та ритористів. Демокрит – питання загального виховання дітей. Платон – вікова періодизація розвитку людини, використання ігор у вихованні дітей. Геродот – опис мовних розладів в тогочасній літературі. Гіппократ – перша спроба класифікації розладів мовлення; роль головного мозку в діяльності людини. Аристотель – роль артикуляційного апарату в процесі мовлення. Плутарх – повний опис мовного дефекту. Демосфен – перші спроби перевиховання дефектної вимови. Авл Корнелій Цельс – прийоми подолання мовних недоліків. Клавдій Гален – будова та функції головного мозку та нервової системи. Марк Фабій Квінтіліан – важливість раннього розвитку мови у дітей.

ТЕМА 2. Близький та Середній Схід. V – XIIIст. Західна Європа. V – XVI століття

Авіцена – центральні та периферичні причини виникнення різни мовних розладів; різні засоби подолання мовних вад. Західна Європа. Питання фізичного виховання, розвитку мовлення; використання ігрових моментів та наочних методів виховання дітей. Франсуа Рабле – питання виховання та освіти, гармонійного розвитку дітей, формування необхідності правильного мовлення різними засобами.

ТЕМА 3. Русь IX – XVI століття. Західна Європа . XVII – середина XIX століття.

Росія. XVIII – середина XIX століття. Україна. XVIII – середина XIX століття .

Корені та своєрідний характер розладів мовлення, прийоми їх подолання. Диференціація вад мовлення та слуху. Перші згадки про вади звуковимови, недоліки голосу, розлади темпу та плавності мовлення, недостатність фразового мовлення. Перші термінівизначення мовленнєвих вад. Розуміння сутності дефектів мови (як хвороби). Перші спроби їх подолання. Елементи народної медицини в прийомах подолання вад мовлення. Соціальне положення “убогих” на Русі.

Мислителі-гуманісти про проблеми формування правильного мовлення та її значення у вихованні гармонійно розвинутої особистості. Я.А.Коменський – формування правильного мовлення; конкретні завдання освіти; вміння діяти і підкоряти все на користь людини; вміння говорити; значення мови у загальному розвитку дитини; зв’язок розвитку мови та розуму; розвиток словника дитячого мовлення; формування фразового мовлення; виразність мовлення; розвиток голосу; навчання писемному мовленню. Ж.Ж.Руссо- компенсаторні можливості різних аналізаторів; єдність мовлення, голосу та просодики; розвиток спокійного темпу мовлення у дітей; затримка мовного розвитку в дітей; виховання чистоти мовлення та словникового запасу; системність мовленнєвих вправ. Й.Г.Песталоцці – значення мови в загальному розвитку людини; послідовність розвитку мови у маленької дитини, її домовленнєвий розвиток; роль слухового сприйняття та “впізнання звуків” (фонематичний слух) у формуванні звуків мови; послідовність навчання мовленню дитину; роль сенсорного сприйняття в процесі оволодіння дитиною мовлення; мета і завдання мови, засоби та форми у навчанні мови дітей.

Російські просвітителі, педагоги, письменники, громадські діячі: М.В.Ломоносов – значення мовлення для людського спілкування, про здатність вимовляти, про органи мовлення, про утворення різних звуків; залежність чистого мовлення від спеціальних вправ; закріплення певних правил під час навчання мовлення. А.Н.Радіщев – значення мовлення в розвитку людини та суспільства; розвиток мови дитини у поєднанні з мисленням; компенсаторні можливості дитини в мовленнєвому спілкуванні. В.Ф.Одоевський – вимоги до мовлення вихователя.

Погляди на розвиток рідного слова в працях українських педагогів: І. Франко - розвиток рідного мовлення; розвиток писемного мовлення; збагачення словникового запасу

дітей. М. Драгоманов - необхідність навчання дітей рідною мовою; розвиток лексико-граматичної сторони мовлення. Б.Грінченко - вивчення лексики; необхідність навчання дітей рідною мовою; утвердження позицій принципу природовідповідності у навчанні; С.Русова - значення розвитку мови у дітей; принцип природовідповідності; вимоги до мовлення; розвиток мовлення у поєднанні з мисленням. К.Д.Ушинський – розвиток усного і писемного мовлення; організація виховання та перевиховання мовлення; навчання дітей рідній мові, методи навчання рідної мови. Леся Українка – формування лексичної сторони мови; значення мови для розвитку дитини. Ю Федькович - розвиток рідної мови; методи навчання рідної мови; розвиток писемного мовлення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Витоки лінгвопедагогічних уявлень про розвиток правильного мовлення у дітей

ТЕМА 4. Історія вивчення і сучасний стан проблеми порушень мовленнєвого розвитку у дітей.

Аналіз історичного аспекту вивчення питання про первинні вади мовлення. Взаємозв'язок розвитку мовлення та інших вищих психічних функцій. Сутність поняття «мовленнєва патологія». Характеристика різних класифікацій порушень мовлення. Сучасний стан проблеми систематики порушень мовлення. Прерогативність психолого-лінгвістичного напряму дослідження мовленнєвих порушень у сучасній логопедії. Сутність клініко-педагогічної класифікації порушень мовлення. Порушення вимовного аспекту мовлення. Порушення внутрішнього оформлення висловлювання. Порушення писемного мовлення. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку.

ТЕМА 5. 3 історії вивчення проблеми заїкання. Історичні передумови формування вчення про афазію та алалію у дітей та дорослих.

Згадки про причини та методи корекції заїкання в період античності (Демокрит, Гіппократ, Арістотель). Вивчення проблеми заїкання у XX - XXI столітті. Етіологія заїкання. Клінічні прояви невротичних та неврозоподібних станів. Сучасні підходи до лікування та виховання дітей із заїканням.

Загальна характеристика афазії та алалії у дітей. Історичний аспект вивчення афазії. Історія розвитку вчення про алалію. Особливості розвитку мовленнєвого компоненту у дітей з алалією.

ТЕМА 6. Історичний аспект дослідження проблеми розвитку компонентів просодичної сторони мовлення у дітей.

Поняття «просодії». Погляди риториків та педагогів різних часів на розвиток та значення просодики. Історичні етапи дослідження просодичної сторони мовлення. Питання просодії у сучасній лінгвістиці та спеціальній педагогіці. Історія розвитку фонопедії. Особливості розвитку голосу у дітей.

ТЕМА 7. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної зарубіжної логопедії як галузі спеціальної педагогіки

Особливості розвитку логопедії в Америці та Англії у XX-XXI столітті. Питання патології мовлення в сучасній американській та англійській періодиці. Суперечності класифікації мовленнєвих порушень у цих країнах. Особливості дослідження, корекції та лікування окремих мовленнєвих розладів (афазія, заїкання, дисграфія) американськими та англійськими фахівцями.

Логопедична допомога дітям в інших зарубіжних країнах: Австрії, Бельгії, Болгарії, Данії, Італії, Нідерландах, Польщі, Франції і т.д.

Система освітніх та реабілітаційних закладів для дітей з особливими освітніми потребами за кордоном. Актуальні проблеми в працях вчених ХХ століття.

ТЕМА 8. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної української логопедії як галузі спеціальної педагогіки

Сучасні етапи розвитку системи логопедичної допомоги дітям дошкільного віку в Україні. Інститут спеціальної педагогіки АПН України. Вивчення особливостей зв'язного мовлення дітей з ринолалією (О.Одинець, Р.Юрова). Дослідження психолінгвістичної мовленнєвої діяльності та психологічних механізмів, що її забезпечують (Є.Соботович). Раннє виявлення, діагностика і виховання дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями (Л.Бартеньєва, Е.Данілавічуте, В.Тарасун). Обстеження дітей з недорозвитком мовлення (С.Заплатна). Вплив вроджених щілин піднебіння на психофізичний розвиток дитини (С. Конопляста). Корекційна та реабілітаційна робота з дітьми з ринолалією (М.Бояжун, І.Лук'яненко). Положення про дошкільний заклад та нормативне наповнювання груп компенсуючого типу. Сучасний етап розвитку спеціальної освіти в Україні: спеціальні дошкільні заклади для дітей з важкими розладами мовлення; логопедичні групи при масових дитячих садках; логопедичні кабінети у дитячих психоневрологічних диспансерах, дитячих поліклініках, дитячих санаторіях. Створення реабілітаційних центрів в Україні.

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1 - 2 год.

ТЕМА. Стародавній Схід. Стародавня Греція та Рим

План

1. Система наукових уявлень Стародавнього Сходу.
2. Культура та наука Стародавнього Єгипту. Індія. Трактат "Аюрведи". Китай. Перші спогади про вроджені вади мовлення.
3. Стародавня Греція та Рим. Питання збереження здоров'я та виховання людини в працях філософів, медиків та ритористів.
  - 3.1. Демокрит – питання загального виховання дітей.
  - 3.2. Платон – вікова періодизація розвитку людини.
  - 3.3. Геродот – опис мовних розладів в тогочасній літературі.
  - 3.4. Гіппократ – перша спроба класифікації розладів мовлення.
  - 3.5. Аристотель – роль артикуляційного апарату в процесі мовлення.
  - 3.6. Плутарх – повний опис мовного дефекту.
  - 3.7. Демосфен – перші спроби перевиховання дефектної вимови.
  - 3.8. Авл Корнелій Цельс – прийоми подолання мовних недоліків.
  - 3.9. Клавдій Гален – будова та функції головного мозку і нервової системи.
  - 3.10. Марк Фабій Квінтіліан – важливість раннього розвитку мови у дітей.

Семінарське заняття № 2 – 2 год.

ТЕМА. Близький та Середній Схід. V – XIII ст.

Західна Європа. V – XVI століття

План

1. Авіцена. Погляди на причини виникнення мовних розладів та засоби їх подолання.
2. Західна Європа. Питання фізичного виховання, розвитку мовлення; погляди на спроби корекції мовних недоліків.
3. Франсуа Рабле. Погляди на виховання, гармонійний розвиток дітей, формування правильного мовлення.

Семінарське заняття № 3 – 4 год.

ТЕМА. Русь IX – XVI століття. Західна Європа XVII – середина XIX століття.

Росія XVIII – середина XIX століття.

Україна XVIII – середина XIX століття.

План

1. Перші спроби опису мовних вад на Русі та прийомів їх подолання. Диференціація вад мовлення та слуху.
2. Перші згадки про вади звуковимови, недоліки голосу, розлади темпу та плавності мовлення, недостатність фразового мовлення. Перші терміни-визначення мовленнєвих вад. Розуміння сутності дефектів мови (як хвороби). Перші спроби їх подолання на Русі.
3. Мислителі-гуманісти про проблеми формування правильного мовлення та його значення у вихованні гармонійно розвинутої особистості.
  - 3.1. Я.А.Коменський. Питання значення мови у загальному розвитку дитини та формування правильного усного мовлення; навчання писемному мовленню.
  - 3.2. Ж.Ж.Руссо. Питання компенсаторних можливостей різних аналізаторів; єдність мовлення, голосу та просодики; затримка мовного розвитку в дітей; виховання правильного мовлення системою мовленнєвих вправ.
  - 3.3. Й.Г.Песталоцці. Питання послідовності розвитку мовлення у маленької дитини її домовленнєвий розвиток; послідовність у навчанні дитини мовленню; роль сенсорного сприйняття в процесі оволодіння дитиною мовленням; засоби та форми у навчанні мови дітей.
4. Російські просвітителі, педагоги, письменники, громадські діячі у питаннях виховання підростаючого покоління, проблемах збереження здоров'я та боротьби з хворобами.
  - 4.1. М.В.Ломоносов. Питання значення мовлення для людського спілкування, утворення звуків людського мовлення та залежність мовлення від спеціальних вправ; закріплення певних правил під час навчання мовлення.
  - 4.2. А.Н.Радіщев. Питання значення мовлення в розвитку людини та суспільства; розвиток мови дитини у поєднанні з мисленням; компенсаторні можливості дитини в мовленнєвому спілкуванні.
  - 4.3. В.Ф.Одоевський . Питання формування правильного мовлення у дітей.
5. Погляди на розвиток рідного слова в працях українських педагогів.
  - 5.1. М.Драгоманов. Питання необхідності навчання дітей рідною мовою; розвиток лексико-граматичної сторони мовлення.
  - 5.2. Б.Гринченко. Питання розвитку лексики; утвердження позицій принципу природовідповідності у навчанні
  - 5.3. С.Русова. Значення розвитку мови у дітей; принцип природовідповідності; вимоги до мовлення.
  - 5.4. К.Д.Ушинський. Погляди на організація виховання та перевиховання мовлення; на

методи навчання рідної мови.

Семінарське заняття № 4 – 2 год.

ТЕМА . Історія вивчення і сучасний стан проблеми порушень мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку

План

1. Історичний аспект появи поняття «мовленнєвої патології» у дітей.
2. Систематика порушень мовленнєвого розвитку. Психолого-лінгвістичний напрямок дослідження мовленнєвих порушень у сучасній логопедії.
3. Аналіз класифікацій мовленнєвих вад.
4. Клініко-педагогічна класифікація порушень мовлення.
5. Порушення вимовного аспекту мовлення.
6. Порушення писемного мовлення.
7. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення.

Семінарське заняття № 5 – 2 год

ТЕМА. З історії вивчення проблеми заїкання. Історичні передумови формування вчення про афазію та алалію у дітей та дорослих.

План

1. Згадки про причини та методи корекції заїкання в період античності.
2. Вивчення проблеми заїкання у XX - XXI столітті.
3. Етіологія заїкання.
4. Клінічні прояви невротичних та неврозоподібних станів.
5. Сучасні підходи до лікування та виховання дітей із заїканням.
6. Загальна характеристика афазії та алалії у дітей.
7. Історичний аспект вивчення афазії.
8. Історія розвитку вчення про алалію.
9. Особливості розвитку мовленнєвого компоненту у дітей з алалією

Семінарське заняття № 6 – 2 год.

ТЕМА: Історичний аспект дослідження проблеми розвитку компонентів просодичної сторони мовлення у дітей.

План

1. Поняття «просодії».
2. Погляди риториків та педагогів різних часів на розвиток та значення просодики.
3. Історичні етапи дослідження просодичної сторони мовлення.
4. Питання просодії у сучасній лінгвістиці та спеціальній педагогіці.
5. Історія розвитку фонопедії.
6. Особливості розвитку голосу у дітей.

Семінарське заняття № 7 – 2 год.

ТЕМА: Медико-педагогічні основи розвитку сучасної зарубіжної логопедії як галузі

спеціальної педагогіки

План

1. Особливості розвитку логопедії в Америці та Англії у XX-XXI столітті.
2. Питання патології мовлення в сучасній американській та англійській періодиці.
3. Суперечності класифікації мовленнєвих порушень у цих країнах. Особливості дослідження, корекції та лікування окремих мовленнєвих розладів (афазія, заїкання, дисграфія) американськими та англійськими фахівцями.
4. Логопедична допомога дітям в інших зарубіжних країнах: Австрії, Бельгії, Болгарії, Данії, Італії, Нідерландах, Польщі, Франції і т.д.
5. Система освітніх та реабілітаційних закладів для дітей з особливими освітніми потребами за кордоном.
6. Актуальні проблеми в працях вчених XX століття.

Семінарське заняття № 8 – 2 год.

ТЕМА: Медико-педагогічні основи розвитку сучасної вітчизняної логопедії як галузі спеціальної педагогіки

План

1. Сучасні етапи розвитку системи логопедичної допомоги дітям дошкільного віку в Україні.
- 1.2. Інститут спеціальної педагогіки АПН України.
- 1.3. Вивчення особливостей зв'язного мовлення дітей з ринолалією (О.Одинець, Р.Юрова).
- 1.4. Дослідження психолінгвістичної мовленнєвої діяльності та психологічних механізмів, що її забезпечують (Є.Соботович).
- 1.5. Раннє виявлення, діагностика і виховання дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями (Л.Бартеньєва, Е.Данілавічуте, В.Тарасун).
- 1.6. Обстеження дітей з недорозвитком мовлення (С.Заплатна).
- 1.7. Вплив вроджених щілин піднебіння на психофізичний розвиток дитини (С.Конопляста).
- 1.8. Корекційна та реабілітаційна робота з дітьми з ринолалією (М.Бояжун, І.Лук'яненко).
2. Положення про дошкільний навчальний заклад та нормативне наповнювання груп компенсуючого типу.
3. Спеціальні дошкільні навчальні заклади.
- 3.2. Спеціальні дошкільні навчальні заклади для дітей з важкими розладами мовлення;
- 3.3. Логопедичні групи при масових дитячих садках. Логопедичні пункти.
- 3.4. Логопедичні кабінети у дитячих психоневрологічних диспансерах, дитячих поліклініках, дитячих санаторіях.
4. Створення реабілітаційних центрів в Україні.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1: Стародавній Схід. стародавня Греція та Рим – 2 год

1. Доведіть необхідність знань історії логопедії для її сучасного розвитку.
2. Розкажіть, у яких вчених Стародавньої Греції та Риму зустрічаються висловлювання про збереження здоров'я людини. Які в той час вчення визначали поняття про здоров'я, хвороби та їх лікування?
3. Порівняйте систему вправ Демосфена із сучасною логопедичною роботою.

ТЕМА 2: Близький та Середній схід. V – XIIIст.

Західна Європа. V – XVI століття – 2год.

1. Розкажіть, в працях яких вчених зустрічаються відомості про розлади мовлення. Розкрийте зміст цих відомостей.
2. Поясніть прогресивне значення ідей просвітителів-гуманістів в боротьбі зі схоластикою та аскетизмом Середньовіччя.
3. Розкажіть про виховні ідеї Франсуа Робле. На прикладі виховання Гаргантюа розберіть систему, запропоновану Робле практично корисних знань, активних та наочних методів навчання. Виділіть місця, що стосуються розвитку мовлення.

ТЕМА 3. Русь IX – XVI століття.

Стародавні медичні письменники про хвороби мовлення – 2год.

1. Розкажіть, які назви-визначення мовних дефектів існували в мові Стародавніх слов'ян. Поясніть, що вони позначали та як утворювалися.
2. Чому в приказках та прислів'ях були відсутні назви-визначення мовленнєвих вад? Доведіть, що стародавні слов'яни відносили дефекти мовлення до хвороб. Поясніть, як розумілися причини хвороб, з чим пов'язувалося їх лікування.
3. Розкажіть про ставлення, що існувало на Русі, до “убогих”. Розкрийте суть благодійництва.

ТЕМА 4. Західна Європа . XVII – середина XIX століття - 2год.

1. Охарактеризуйте епоху капіталістичних відносин, що розвивалися в Західній Європі. Покажіть прогресивну роль мислителів-гуманістів та педагогів XVI – XVIII ст. в їх боротьбі з аскетизмом і схоластикою Середньовіччя.
2. Визначте, яке місце в цих педагогічних системах належить питанням формування правильного мовлення у дітей. Яких конкретно питань торкалися названі автори? Наведіть приклади. Знайдіть подібність та різницю з педагогічними ідеями Демокріта, Платона, Аристотеля, Квинтиліана.

ТЕМА 5. Росія. XVIII – середина XIX століття – 2год.

1. Розкрийте вплив ідей Великої Французької революції на світосприйняття російських просвітителів, педагогів, суспільних діячів XVIII – XIX ст.
2. Покажіть своєрідність поглядів М.В.Ломоносова, А.Н.Радіщева, В.Ф.Одоєвського на питання формування правильного мовлення у дітей. Наведіть конкретні приклади. Знайдіть в них подібність та різницю. Порівняйте з педагогічними поглядами Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці.

ТЕМА 6. Україна. XVIII – середина XIX століття – 2год.

1. Розкрийте вплив світових подій на світосприйняття українських просвітителів, педагогів, суспільних діячів XVIII – XIX ст.
2. Покажіть своєрідність поглядів І.Франка, С.Русової, М.Драгоманова, Б.Гринченка на питання формування правильного мовлення у дітей. Наведіть конкретні приклади. Знайдіть в

них подібність та різницю. Порівняйте з педагогічними поглядами Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці.

ТЕМА 7. Питання формування правильного мовлення у дітей в працях основоположників педагогіки – 2год.

1. Доведіть прикладами своєрідність поглядів мислителів та педагогів Західної Європи та Росії XVII – XIX ст. на формування правильного мовлення.
2. Дайте оцінку значенню сукупності накопичених до XIX ст. уявлень про формування правильного мовлення дітей для появи логопедії як галузі спеціальної педагогіки.
3. Спираючись на педагогічний досвід минулого, знайдіть сталі аргументи, щоб показати загальнопедагогічну основу сучасної логопедичної роботи з дітьми, що мають різні мовленнєві вади : дислалії, дизартрії, ринолалії, алалії, афазії, заїкання, розлади голосу та ін.

ТЕМА 8, 9. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної зарубіжної та вітчизняної логопедії як галузі спеціальної педагогіки – 4год.

1. Аргументуйте відповіді на три запитання Ф.А.Рау:
  - а) логопедія – медична чи педагогічна наука?
  - б) Чи вважається дитина, що погано говорить, хворою?
  - в) Чи потрібно логопата лікувати чи потрібно вчити та виховувати?
2. Спираючись на думку Д.І.Азбукіна, поясніть прикладне значення медичних знань при підготовці фахівців-логопедів.
3. Розкажіть про організацію масової логопедичної допомоги в країні в першій половині XX ст.
4. Як розвивалася система логопедичної допомоги населенню (дітям, підліткам, дорослим) в другій половині XX ст.: в практичних установах системи освіти (спеціальні та загальноосвітні дошкільні установи, спеціальні школи-інтернати, логопедичні пункти, при загальноосвітніх школах) та системи здравоохорони (логопедичні та сурдологопедичні кабінети при дитячих поліклініках, амбулаторна та стаціонарна допомога при психоневрологічних диспансерах. при дитячих лікарнях та санаторіях)?
5. Розкажіть, як комплексний медико-педагогічний підхід до попередження розладів мовлення реалізується в різноманітних видах практичних закладах системи освіти та охорони здоров'я.
6. Розкажіть про сучасну систему медико-педагогічної підготовки фахівців логопедичного профілю.

7. Тематика індивідуально-дослідних завдань

На основі аналізу науково-методичної літератури, педагогічної преси підготувати реферати за нижче вказаною тематикою.

Реферат повинен мати 10 сторінок комп'ютерного набору, титульну сторінку, де вказано кафедру, тему, прізвище студента, його ім'я, рік написання. Реферат повинен мати план та висновки, використану літературу.

1. Характеристика стану культури і науки в країнах Стародавнього Сходу.
2. Перші згадки про розлади мовлення в писемних пам'ятках Стародавнього Єгипту, Індії, Китаю.
3. Відомості про розлади мовлення та прийоми їх подолання в релігійних міфах.

4. Характеристика стану науки і культури Стародавньої Греції та Риму.
5. Вчені Стародавньої Греції та Риму про виховання та навчання підростаючого покоління.
6. Плутарх. Своєрідність виховання мовлення у юних спартанців.
7. Система вправ Демосфена.
8. Характеристика епохи феодалізму в країнах Близького та Середнього Сходу V – XIII ст., педагогічні погляди того часу.
9. Характеристика епохи феодалізму в Західній Європі V – XIII ст., педагогічні погляди того часу.
10. Особливості навчання в період Середньовіччя.
11. Уявлення про розлади мовлення та прийоми їх подолання в епоху середньовіччя.
12. Порівняльна характеристика уявлень про мовленнєві розлади та прийоми їх подолання в працях медиків Близького та Середнього Сходу V – XIII ст. та в Стародавній Греції та Римі.
13. Мовленнєві розладами в стародавніх віруваннях.
14. Характеристика ролі знахарів у розвитку народних уявлень про лікування хвороби.
15. Значення для історії логопедії перших відомостей про розлади мовлення та прийоми їх подолання.
16. Порівняльний аналіз педагогічних систем Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці.
17. Вплив ідей Великої Французької революції на світосприйняття просвітителів, педагогів, суспільних діячів XVIII – XIX ст.
18. Своєрідність поглядів М.В.Ломоносова, А.Н.Радіщева, В.Ф.Одоевського на питання формування правильного мовлення у дітей.
19. Своєрідність поглядів мислителів та педагогів Західної Європи та Росії XVII – XIX ст. на формування правильного мовлення.
20. Значення сукупності накопичених до XIX ст. уявлень про формування правильного мовлення дітей для появи логопедії як галузі спеціальної педагогіки.
21. Загальнопедагогічна основа сучасної логопедичної роботи з дітьми, що мають різні мовленнєві вади .
22. Внесок Р.Е. Левіної у розвиток сучасної логопедії.
23. Комплексна терапія лікаря і логопеда при подоланні мовленнєвих розладів.
24. Роль медичних знань в розвитку теорії та практики логопедії.
25. Завдання та зміст педагогічного вивчення мовленнєвих розладів.
26. Місце та роль сучасної логопедії в ряді суміжних наук.
27. Розвиток логопедії в сучасній Україні.
28. Внесок Є.Ф.Соботович в розвиток української логопедії.

8. ОЦІНЮВАННЯ

Модуль 1	Модуль 2	Підсумкови	
----------	----------	------------	--

(поточне оцінювання)									(ІНДЗ)	й контр.	Сума	
Змістовий модуль I			Змістовий модуль II						Мод кон роб	13	60	100
12			15									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8					
3	3	6	3	3	3	3	3					

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 - 81	C	
67 -74	D	Задовільно
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

Модуль I (Змістовий модуль I, II) - максимальна кількість балів – I – 12б.; II – 15б., з них за кожну тему – 3 б., модульна контрольна робота після вивчення всіх тем - максимальна оцінка – 60б. Максимальну оцінку (3 бали за тему) студент може отримати у випадку повного, логічного, ґрунтовного, самостійного викладу матеріалу за вказаною темою практичного заняття, з використанням додаткової та обов'язкової літератури, вмінням обґрунтувати власну думку, вільним володінням матеріалом.

Відповідно нижчу кількість балів (від 0 до 3) студент може отримати за неповну, недостатньо логічну відповідь, з незначною кількістю опрацьованих джерел, не вміло викладену, без достатнього аргументування.

Модульна контрольна робота: максимальна оцінка - 60 балів. Модульна контрольна робота проводиться наприкінці вивчення всіх тем модуля у вигляді тестового контролю поточних знань студентів.

Модуль II (творче завдання). Протягом вивчення навчальної дисципліни кожен студент має виконати хоча б одне творче завдання. Тематику творчого завдання пропонує викладач (може бути запропоновано декілька на вибір студента із тем індивідуальних завдань або іншої на вибір викладача). Максимальна оцінка за виконане творче завдання - 13 балів.

Студент може отримати максимальну кількість балів у разі самостійного, ґрунтовного, логічного викладу матеріалу на вказану тему, правильно оформленого, вчасно зданого. Якщо студент обрав реферат, то він повинен бути написаний відповідно до встановлених вимог, із списком використаної літератури, планом, повно розкривати обрану тему. Якщо студент обрав інший вид творчого завдання, то він має отримати повну, вичерпну консультацію від викладача щодо виконання цього завдання і намагатись дотримуватись цих вимог у процесі виконання завдання, вчасно здати його, у такому разі творче завдання може бути оцінене максимальною кількістю балів (13).

Підсумковий тест (екзамен). Максимальну кількість балів (60) під час іспиту студент може отримати у разі повної, змістовної відповіді на 2 питання даної навчальної дисципліни. Студент повинен показати ґрунтовні знання теоретичних положень курсу, практичні вміння та навички щодо знання методів, методики, специфіки наукових досліджень в галузі педагогіки та вміння самостійно організувати, провести та оформити результати наукових досліджень (курсону роботу) а також вміння їх використовувати у подальшій професійній педагогічній діяльності (складання плану, тез, анотацій, бібліографії, рецензії, реферату та ін.). За неповну, неточну, недостатньо аргументовану відповідь під час екзамену студент отримує 40 бали, відповідно за невірну, неповну, недостатньо правильно сформульовану відповідь - 20 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова Е.Ф. Коррекционная работа с детьми с церебральным параличом. – М.: Просвещение. – 1989. – 79 с.
2. Боскис Р.М. Дети с нарушениями слуха. М. – 1981. – 86 с.
3. Власова Т.А., Певзнар МС. Учителю о детях с отклонениями в развитии. – М., 1973.– 126 с.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь: Собр.С0соч. в 6т./ Гл. ред. А.В.Запорец. – М. – 1982. - 456с.
5. Діагностика психічного розвитку дітей з 7 років / Метод. посібник.– І.- Франківськ. – 1993. – 65 с.
6. Ефименкова Л. А. Корекция устной и письменной речи учащихся начальных классов. М.: – Просвещение. – 1991. 224 с.
7. Ілляшеноко Н.С., Стадненко Аномальна дитина в школі. –К.: ІСДО, 1995. – 120 с.
8. Ипполитова А.Г. Открытая ринолалия. –М.: Просвещение, 1983. – 95 с.
9. Катаева А.А., Стеблева Е.А. Дошкольная Олигофренопедагогика. – М.: Просвещение, 1988. – 144 с.
10. Коберник Г.Н., Синев В.Н. Основы дефектологии. – К.: Вища школа. – 1994. – 124 с.
11. Коррекция речи у детей шестилетнего возраста в процессе обучения. К.: Рад. шк. 1984. – 89 с.
12. Лебединская К.С., Никольная О.С. Диагностика раннего детского аутизма. – М.: Просвещение, 1991. – 96 с.
13. Логопедия /Л.С.Волкова. –М.: Просвещение, 1989. – 528 с.
14. Левина Р.Е. Опыт изучения неговорящих детей-алаликов. – М., 1951. - 104С.
15. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика. Ранний и дошкольный возраст. – М., 1997 – 204с.
16. Митронович-Моджеевска А Патофизиология речи, голоса и слуха. – Варшава, 1965. – 156с.
17. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Під ред. Стадненко Н.М. – К., – 1987. – 296 с.
18. Методы коррекции нарушений звуковой стороны речи у детей /Под ред. Ленской Р.Г. Киев. 1969. – 82 с.
19. Миссуловин Л.Я. Патоморфоз заикания. – СПб.: Из-во “Союз”, 2002. –320с.
20. Нейман Л.В., Богомільський М.Р.Анатомія, фізіологія і патологія органів слуха і

рачи у детей / Под ред. Селиверстова. – М., 2001. – 387с.

21. Обучение детей с задержкой психического развития в подготовительном классе / Под ред. Мачихиной В.Ф, Циникой Н.А. – М.: Просвещение, 1987. – 144 с.
22. 15. Селиверстов В.М. Педагогические истоки логопедии. – Гаубих Ю.Г. , М., – 1984. – 77 с.
23. Савченко М.А. Виправлення вад звуковимови у дітей.– К., 1987.
24. Самсонов Ф.А. Основы генетики в дефектологии. – М.,; Просвещение» – 1980, – 111 с.
25. Селиверстов В.И. История логопедии. Медико-педагогические истоки. – М.: Академический проект, 2004. – 384с.
26. Собонович Е.Ф. Формирование правильной речи у детей с моторной алалией. – К., 1981. – 247с.
27. Ульяновская У.В. Шестилетние дети с задержкой психического развития. М., 1990. – 183 с.
28. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М., 1989. – 243с.
29. Филичева Т.Б. Особенности формирования речи у детей дошкольного возраста. – М., 1999. – 192с.